

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

1969

Травень-
Чэрвень

Год XVII

№ 3 (114)

ЗЪМЕСТ:

ХРЫСЦІЯНСКАЯ МІСІЯ • З-ЯЯ ВАЙНА І
КАНЕЦ СЪВЕТУ • ПАВАЛ VI-Ы АВ ПРЫЗ-
ВАНЬНІ ДА СЪВЯТАРСТВА • ПРАФЭСАР
М. КУЛІКОВІЧ НЕ ЖЫВЕ • СЛОВА АВ
ЗАСЛУГАХ М. КУЛІКОВІЧА • З ЦАРКОЎ-
НАГА ЖЫЦЬЦЯ • З БЕЛАРУСКАГА ЖЫГ҃-
ЦЯ • УГОДКІ Б.Н.Р. Ў БРАДФАРДЗЕ • З
ЛІСТОЎ У РЭДАКЦЫЮ • ДУМКІ ДЛЯ
РАЗВАГІ • ДЛЯ ЦІКАВАСЬЦІ І НАВУКІ
ПАВАЖНЫЯ ЖАРТЫ • БАЙКІ В. АДВ.
«ПАВАЖНЫЯ СПАДАРЫ І СПАДАРЫН!»

ПАДПІСКА «БОЖЫМ ШЛЯХАМ» НА 1968 г.:
У Задзіночаных Штатах Амэрыкі — 3 даляры,
У Вялікабрытаніі — 18 шылінгаў.
У іншых краінах у суме раўнаважнай 18 англ. шыл.

ЧАСАПІС МОЖНА ЗАКАЗЫВАЦЬ:

У Задзіночаных Штатах:
Mr. Antony Bielenis, 3006 Logan Blvd, Chicago, Ill.
60647, USA.

Mr. B. Danilovich 303 Hovard Str., New Brunswick,
New Jersey, USA.

Mr. G. Gosciejew, 3416, W. 49-th Str. Cleveland 2,
Ohio, USA.

Mr. Ch. Najdziuk, 833 N. Coronado Str. Los Angeles,
Calif, USA.

Mrs. J. Kachanovska, 8 St. Mark's Pl. New York, N. Y.,
USA.

У Канадзе:
Mr. Pituška, 31 Noble Str., Toronto, Ont. Canada.

У Нямеччыне:
Mgr. Ul. Salaviej, 892 Schongau/Lech, Städt. Altersheim,
W. Germany.

У Аўстралії:
Mr. M. Nikan, 14 Steel Str., Spotswood — Melbourne,
Vic. 14, Australia.

Матар'ялы прызначаныя да друку ў нашым час-
пісе слашь на адрес:

Rev. J. Негмановіч, MARIAN HOUSE,
HOLDEN AVENUE, LONDON, N. 12. Gt. Britain.

УВАГА: Адрес просім пісаць з усімі знакамі — N. 12. азначае North, а не нумар.

ON GOD'S HIGHWAY

Year XVII

May—June

№ 3 (114)

1969

MARIAN HOUSE, HOLDEN AVE, LONDON, N. 12.
E N G L A N D

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

Год XVII

ТРАВЕНЬ—ЧЭРВЕНЬ

№ 3 (114)

Хрысьціянская місія

У Рыме нядаўна адбыўся Міжнародны З'езд Тэалёгаў (Багасловаў): яны разважалі справу місяці ў між няхрысьціянамі. Канцавы дакумент датычыць вартасьці місяці і ролі місійнае працы ў съвеце. І сапраўды шмат хто пытает, ці ў цяперашнім часе яшчэ патрэбна наварочваць няхрысьціяну? І ці ня лепш было б пакінуць іх у іхнай веры, абы яны толькі жылі пасвойму і палюдзку?..

Багасловы пастараліся адказаць на гэтых пытаньні і дайшлі да вываду пасъля гарачай дыскусіі, што яшчэ місіі вельмі патрэбныя і неабходныя для грэшнага съвету. Бог Айцец паслаў свайго Сына, які стаў Збаўцам съвету: Хрыстос ёсьць адзіная «праўда, дарога і жыццё». Дык толькі місіі даюць пазнаньне Хрыста і ягонае навукі; місіі прывучаюць людзей да жыцця сапраўды людзкага ў спраўах прыродных і звыш прыродных.

Німа спрэчкі, што і няхрысьціянская народы маюць у сваіх верах сапраўдныя вартасьці, якія вельмі добра прыводзяць чалавека, каб ён лягчэй паверыў у Эвангельле. Аднак толькі місія можа навучыць людзей таго, што трэба ім ведаць аб Богу і чалавеку. Місія найлягчэй кіруе людзей да еднасці і

супакою, і місія паказвае галоўную мэту людзкага жыцця.

*

У практычнай дзеянасці місіянер павінен лічыцца з вартасьцямі іншых рэлігій, стараючыся навязаць карысны дыяллёг. А гэта вымагае, каб місіянэр належна зжыўся з культурай тых народаў, сярод каторых працуе, каб стараўся пазнаць жыццё тых людзей, іх веру і абычай.

Вучоныя разважалі яшэ ў часе з'езду адносіны між эвангелізацыяй і прагрэсам науки. Зважаючы на тое, што прагрэс абыймае цэлы съвет і часта становіцца справай нацыянальнай, дык багасловы перасыцерагаюць, каб і эвангелізацыя не стала місійнай тэхнікай, шаблёнам працы, катахізму, вывучэння напамяць малітваў і формулаў веры, асабліва ў незразумелай мове. Бо праца місіянера — гэта ёсьць Божае Слова і сакраманты паводле натуры людзей, краёў і народаў — паводле іхнега здольнасці і патрэбай.

Праца Царквы ў галіне прагрэсу мусіць мець выдатна выхаваўчы характар — на ажыўленне грамадзтва духам ахвярнай любові — пры помачы харытатыўных установаў.

Я. Савіцкі

З-яя Вайна — і — канец съвету

Манах а. Раман у сваіх неспакойных пошуках, як разрашыць загадку вайны і канца съвету, надумаў зъвярнуцца да якога паважнага тэалёга-багаслова. Якраз маніўся наведаць добрага прыяцеля, а. Мадэста, які ў апошнім часе зълёг у пасыцель у зацяжнай хваробе, якая ўсё-ж пазваляла яму прыймаць гасцей і гаманіць зь імі.

І вось, праехаўшы падземкай добрай паўгадзіны, а пасъля аўтабусам яшчэ гэтулікі і прайшоўшы пешкі мінут дзесятак, а. Раман знайшоў хворага съвтара на далёкім прадмесці, у асабняку.

а. Раман: — Э-э, што-ж ты залёг, як стары дзед? Як-жа маешся?

а. Мадэст: — Стары — не стары, а дохтар

параіў адляжаць цэлы месяц пасъля апэрацыі пералому нагі, значыць, куруюся і дзякую, што прыйшоў мяне наведаць!

а. Раман: Выбач, што хачу адразу перайсці да справы, якая мяне вельмі інтрыгуе і парадзіцца з табою.

а. Мадэст: — Ну-ну, а што-ж такое?

а. Раман: — Ці ты чытаў мае разважаньні...

а. Мадэст (перарываючы): — Ах, ты пэўна наконт «канца съвету»? Ну, як-же? чытаў! Дый, лежачы тут, стараўся дагадацца, куды ты з гэтым даедзеш?.. Значыць, я рады, што магу з табой паспрачацца. Але скажы мне шчыра, ці ты сур'ёзна думаеш аб канцы съвету, ці толькі інтрыгуеш сваіх чытачоў?

а. Раман: — Ах, што ты гамоніш? Якія тут могуць быць жарты, калі над галавой чалавецтва вісімка атамныя бомбы, што могуць у самы кароткі час зьнішчыць усё жыцьцё на нашай плянэце? — Дык я прыйшоў шукаць у цябе добраі рады, як у філязофа і моцнага бағаслова.

а. Мадэст: — Кажаш — «добраі рады»?.. Калі так, дык слухай! Памойму, твае думкі нерэальныя, бо тут, як кажуць — «страхі на ляхі». І пачнём ад малога:

а) Німа страху нам з табой, бо мы і так даходзім да парогу жыцьця, дык чаго-ж нам баяцца? Значыць, разам з нашай съмерцяй наступіць нам «канец съвету».

в) А мяне нават бярэ радасцьці і цікавасцьці, як там, на другім съвеце, уладжана жыцьцё вечнае? І што там дзеіцца? — Калі Бог ёсьць, як мы верым, вечны і ўсёмагутны, дык меў даволі магчымасці тварыць і далей творыць сусьвет — сонцы, зоркі, плянэты і сатэлітаў; а пэўна шмат дзе на іх здараліся разумныя істоты-людзі. — Дык што нам бедаваць па гэтай нашай крошцы — Зямлі, калі-бы яна нават і скончылася?

а. Раман: — Але я не маю ніякага асабістага страху!

а. Мадэст: — Я ўжо ведаю, што ты хочаш сказаць! Дык слухай далей: я ў сваій працяжнай хваробе шмат перадумаў, бо мая душа зъмяшчаецца ў галаве — у розуме і ў сэрцы; а твая душачка, як мне здаецца, часта ўцякае ў пяты, дык ты і напісаў гэтулькі цудаў аб канцы съвету...

а. Раман: — Няхай сабе і так! Але што ты скажаш аб майм дыялёгу з вучоным фізыкам?

а. Мадэст: — Скажу, што вы абодвы падпала пад дзіўны псыхоз і адзін другога так настрашылі, што абодва ня ведалі, куды падзеіца!

— І далей скажу: вы мне напамінаце канец I-га тысячагодзьдзя, калі ўсё чалавецтва падпала пад псыхоз канца съвету. Тады таксама людзі ў забабонах шукалі знакаў на небе і на зямлі, якія пагражалі зьнішчэннем усяго чалавецтва. Аднак-жа, як бачым, съвет прастаяў новую тысячу гадоў.

— І таксама шмат было страху, калі прыбліжалася да нашае плянэты камета Галлея: тады баяліся, што ўсе людзі патруцціца ад хваста тae каметы. Аднак вось нічога не сталася, хоць фактывічна зямля праляцела праз той хвост, нічога не адчуваючы. Ды тут дзеюць і дзіўосы адвентысты, якія на кожныя дваццаць пяць гадоў праракавалі канец съвету.

— З гэтага можам быць спакойныя, што і цяпер пагроза атамнага аружжа прамінецца бяссынедна.

а. Раман: — Дай-то, Божа! Толькі-ж, дараўті Ойча, зусім іншая справа насыпела цяпер: тады людзі баяліся свайго ценю, а цяпер не баяцца сапраўданае небасыпекі і саліднай пагрозы. Вы самі добра ведаце, што навука дайшла да поўнае магчымасці зьнішчыць нашую плянэту, ці — лепш сказаць — жыцьцё на ўсей зямлі.

— Тады толькі забабонныя адзінкі пужалі щённы народ, а цяпер асьцерагаюць нас найбольшыя вучоныя, што пагроза ёсьць самай абаснованай. І не адзін раз ужо Рымскі Папа Павал VI-ы напамінаў, што ня хочам думашь аб магчымасці ўпадку цывлізацыі на ўсім съвеце.

— Дык як вы можаце гаманіць, што я ўпадаю ў пусты страх?

а. Мадэст: — Ах, так? Бачу я і чую, што ты падбіраешся пад самае маё балючае сэрца, каб яго ўкалоць сваімі аргументамі, як востраю іголкай...

— Ну, добра! давай пагамонім глыбей: запусьцім «сесі з правага боку» і словамі «заластую рыбку»!

— Калі сапраўды абодвы бакі — Усход і Захад — натварылі гэтулькі атамнай зброй, што могуць загубіць ворага, а прытым і сябе і ўвесь съвет, дык ці-ж яны будуць такімі вар'ятамі, што адважацца загубіць другіх і самых сябе? ! — Па мойму (а гэтак думашуць усе трэзвыя людзі) гэтая зброя служыць толькі на страх праціўніку.

а. Раман: — А вось у гэтym і ўся мудрасць і ўся дурнота — гэты «страх».

а. Мадэст: — А я скажу, што ў гэтym — мудрасць!

а. Раман: — А я скажу, што ў гэтym — дурнота! І выяснью ў парапананыні.

а. Мадэст: — А ну, каліласка, гавары і я пільна слухаю!

а. Раман: — Падчас II-ой Сусветнай вайны, калі ішло заўзятае змаганыне ў Афрыцы, сплаткаліся — адна на адну — дзіўне машыны-самалёты, німецкая і ангельская — над пустынай Сахарай; а ў той і другой было па два ахвіцры: яны так трапна абстралялі адных других, што абодвы самалёты былі пашкоджаны і ўсе чацьвёрта людзей моцна паранены. Яшчэ, праўда змаглі апусціцца на зямлю, але абеддзве машыны ляглі ў пясок якія трыста мэтраў ад сябе — так што маглі сябе бачыць... І вось тут разыгралася гібелльная трагедыя: усе чацьвёрта патрабавалі зара мэдычнай помачы, бо не маглі вылезці з папсованых машынаў дык баяліся ўзаемна адных других.

— А прытым узаемная заўзятысць была такая жорсткая, што астаткам сілы патрапілі прымасціца ў машынах і пачалі, як мага, абстрэліваць адных других, пакуль — яшчэ

больш парапененя — паслабелі зусім і пачалі кананц ! ..

— Дык вось вам абраам цяперашняга съвету: Усход і Захад шыкуюцца напасыці адзін на другога. У іх магазыны перапоўнены атамнымі вадароднымі, кабальтавымі і іншымі бомбамі; а вучоныя матэматыкі-фізыкі ўсё больш і горш узмацняюць ракеты і атамную зброю, — дый палітыкі, дыпляматы і ўрадавыя верхаводы ня ўмеюць (ці ня хочуць?) дагаварыцца ... — А ўся рэшта народаў съвету — вучоных і простых, багатых і бедных, малых і старых — уся гэтая рэшта сталася нямым абсэрваторам і чакае на сваю страшэнную згубу, як бараны на зарэз ! ..

а. Мадэст: — Ой, ліхачка! Значыць, мы з табой, як самыя старыя бараны, павінны быць зарэзаны першыя. Гм, але съмех на бок! Аднак-жа кажуць: «Бог не папусьціць — свінья ня зъесьць!»

а. Раман: — Ну, гэта, што ты кажаш, ёсьць чысты фаталізм!

а. Мадэст: — Не фаталізм, але моцная вера і надзея ў Бога, бо канец съвету Бог трymае ў сваіх руках і не дапусьціць, каб тыраны зруйнавалі Божы съвет.

а. Раман: — Але-ж Бог дапусьціў, што Гітлер і Сталін — кожны сваім манерам — ужо рабілі канец съвету: Гітлер выгубіў мільёны жыдоў, беларусаў, украінцаў, расейцаў і інш., а нават і сваіх немцаў — недалужных і слабых; а высказваў у праектах, што съвет павінен здабыць нямецкі народ — «чыстая і моцная раса», а ўсе іншыя пойдуць на шмэльц...

— А Сталін таксама вынішчаў слабых, нават і сваіх камуністаў, каб запанавала партыя і то па свайму «ачышчалі съвет» ад шкодных людзей: Сам Бог ведае, да чаго яны дайшлі-б? Нават немагчыма падлічыць, хто з іх быў большым людабойцам. Абодвы марылі съвет голадам, тэрорам, працай і няволіяй: такой тыраніі съвет дагэтуль ня ведаў!

а. Мадэст: — Але-ж бачыш, што загінулі ганебна абодвы і ня зьдзейснілі поўнага людабойства. А тымчасам чалавецтва размнажаецца яшчэ хутчэй, як перад вайною.

а. Раман: — Яны не даканалі людабойства, але яно трывае і паглыбляеца, хоць у іншай форме, больш спакойнай і прыкрытай.

а. Мадэст: — О-о-о! Што ты пад гэтым разумееш?

а. Раман: — Разумею вось што:

— Навука і вучоныя, якія ў сваім часе падаліся тыранам-дыкітарам Гітлеру і Сталіну, цяпер падпалі ў няволю тыранам атэакамуны ў Кітаі і ў Савецкім Саюзе: на гэта яны кладуць — (Мао-Цэ-Дун і Брэжнёў) — самыя большыя сродкі эканоміі, працы і науки. Яны маюць у сваіх руках больш мільярда людзей, маюць нязъмерныя матар'яльныя сродкі з багацьця зямлі і прыроды ў

Эўропе і Азіі, а людзкі патэнцыял перавышае магчымасці Сталіна і Гітлера ў многа разоў. Пры тым яны ўладаюць атамнай энергіяй, чаго ня меў тады ні Гітлер, ні Сталін.

— І абодвы тыраны кіруюць усю навуку і багацьце і сілу, — значыць, усю мудрасць і энергію, на згубу чалавецтва, дый абодвы — ворагі Бога і праўды... Чаго-ж тады мае бедны съвет ад іх спадзяўца ? !

— А гэтыя тыраны ня лічацца ані з людзкой гонарніцай, ані з патрэбамі людзей: чалавек для іх — машына, якой даюць як найменш, а вымагаюць як найбольш — выціскаюць апошнюю сілу. Іхня пыха, самалюбства і прагнаць проста іх асьляпляе, бо нават чыстае матар'яльнае вырахаванье прымушае даваць машыне неабходныя сродкі, каб матла трывала і працавала прадукцыйна... Падобна, як разумны гаспадар не шкадуе каню спажывы, каб мог працаваць нармальна.

— Да чаго давядуць гэтыя два тыраны наш съвет, нельга сказаць. Ужо пасьпелі сапсаўці эканоміку съвету і агромнія краі церпяць бязупынны голад.

а. Мадэст: — Аднак я баюся, каб ты, абвіняючы атэа-камуну, не разграшыў капітальнізму, бо і ён вінаваты перад няшчасным съветам.

а. Раман: — Так, справядліва кажаш, бо нажыва-бізнэс, які апанаваў багачоў, так-сама нясе адказніць за сусъветнае гора, за голад і галечу. На няшчасьце, бізнэс багачоў хоча запрагчы рэлігію сабе на службу, а фактычна нажыва асьляпляе людзей яшчэ горш, чым атэізм. Недарма Хрыстос сварыўся: «Гора вам, багачы!» І самі яны ня вераць і іншых — бедных — адрываюць ад Бога. Пракляты чорт лучыць атэізм у адно з бізнэсам, і багацьце зь бядою: На Усходзе пануе дыктатура тэрору і прымусу, а на Захадзе — дыктатура багацьця і крываў.

— Захад мусіць бараніцца і збройца, каб не паддадца камуне: Захад у тэорыі прызнае Бога і Царкву, але ў практицы багачы руйнуюць рэлігію і маральнасць сваім лібералізмам і духам нажывы; а на Усходзе праводзіцца маральнасць атэістычная, якая бывае лепшай ад заходняй, аднак прымус псуе ўсялякія карысныя падзеі ў камуне.

— Ці-ж табе ня ведама, што ў трох з лішнімі мільярдах людзей на съвеце палавіна не-даяда? Людзі працуяць і зарабляюць мала і ледзь могуць працярміцца! А другую палавіну зноў дзелім папалам: адна частка, (значыць, чвэрць ўсяго чалавецтва) ёсьць даволі, а нават шмат з іх аб'ядаецца. А другая частка — цвэрць чалавецтва — церпіць поўны голад — аж паміраюць з голаду! Прыйдым найбольшы голад пануе ў Індый, ў Кітаі і ў Паўдзённай Амэрыцы.

а. Мадэст: — Гэта-ж ясна, каб скасаваць перагонкі ў збраеніні і ў палётах на месяц (хто скарэй туды далаціць?), дык хапіла-б сродкаў пракарміць увесь галодны съвет.

а. Раман: — Я-ж гэта і кажу, і аб гэтым пішу і дыспутую, але мяне ня слухаюць, а нават яшчэ і высьмейваюць...

а. Мадэст: Ну-ну-ну, татачка, я больш ня буду!

а. Раман: — Дый тут ня йдзе ні пра мяне, ні пра вас, але пра цэлы съвет. Значыць, трэба навуку накіраваць на разумную і карысную працу дзеля парадку і ратунку съвету, а не на зынішчэнне яго! Каб ратаваць съвет «ад паветра, голаду, агню і вайны», трэба найпільней памірыць жыдоў з арабамі, пагадзіць Кітай з усім съветам і Ўсход з Захадам.

— І трэба ратаваць съвет, даючы людзям і народам свабоду, а не дыктатуру і ні нажывубізнес. Бо дайшло цяпер да таго, што съвет шукае ратунку ў забойстве ненароджаных дзяцей — (у аборце), або ў тручаніні жанчын пігулкамі, каб асьцерагчыся дзяцей — аж паўстае съвет супраць Рымскага Папы, што ня хоча «багаславіць» пігулкі, але асудзіў яе.

а. Мадэст: — Так, сапраўды, пігулкі калечачь жанчынаў!

а. Раман: — А дыктатура калечыць народы і вялікія часткі съвету. — Паслушайце слова съятара-немца з часоў Гітлера:

«Цяпер мы ўвайшлі (а так мала хто гэта разумее!) ў перыяд гарэзіі, якая датычыць самога чалавека, як Божага дзіцяці і як істоты створанай на вобраз і Божае падабенства.

«Менавіта — на мейсца чалавека створана га як індывидуум — з вольнай воляй і розумам, якога Бог абрааваў талентамі і дарамі і збагаціў ласкамі сваімі, — цяперашняі кірункі (фашызм і камунізм) хочуць стварыць чалавека масы-тлуму; чалавека калектыву, чалавека — бяздушнае колца ў арганізме ці то дзяржавы, ці партыі, ці агулам арганізацыі; чалавека, якому нельга самому думаць, нельга самому вырашыць, бо да яго належыць адно: выконваць тое, што за яго выдумае, заплянуете, пастановіць і загадае воля аднаго».

«Такія гарэзіі закрадаюцца і ў кляштары...».

— Вось характар дыктатуры! I людзі ахвотна пайшлі на гэта, бо лянуюцца думаць, разважаць, радзіцца з іншымі і браць адказнасць у важных справах.

— I ў гэтым можна зразумець той абрыйдлы псыхоз у зыняволеных людзей, калі ішлі і беглі на смерць, называючы Гітлера «геніям», а Сталіна «ясным сонейкам і айцом нарадаў».

— Калі-бы съвет прыняў праграму Каталіцкае Царквы аб згодзе і ўтаймаваныні атамнага аружжа, дык гэта прычыніла-б агульнае успакаеніне нэрваў, арганізацыю сусь-

ветнага ўраду і згоды дый памыснай барацьбы з голадам.

а. Мадэст: — Э-гэ-гэ! Дык ты, як я бачу, а нават і спадзяюся, закладаеш вялізарную паправу — рэпарацыю папсананага съвету...

а. Раман: — А як-же інчай можа быць?! То-ж Сам Хрыстос прыйшоў на грэшны съвет і клікаў народ да паправы: «Пакуту чыніце! Калі ня будзеце пакутаваць, усе разам загініце». А што значыць Хрыстовае слова «разам»?

а. Мадэст: — «Разам» — значыць — гуртам, грамадою, супольна.

а. Раман: — А ці не азначае гэта — «загініце разам з усім съветам»?

а. Мадэст: — Божачка, гэта-ж немагчыма!

а. Раман: — А якраз аб таій загубе прадказвала Найсвяцейшая Дзева Марыя, калі плакала ў зыве ў Ля Салет, калі асьцерагала съвет у Люрд, і калі ў Фатіме прадказвала рэвалюцыю ў Pacei, як Божую кару дый асьцерагала перад новай, далёка горшай вайной, калі ня будзе на съвеце навароту да Бога і шчырае пакуты...

а. Мадэст: — Ну, браток! Мушу прызнацца, што ты стукнуў у мяне як абухом па галаве, бо я дасюль браў усю справу занадта пэўяроўна і лёгкамысна; а ты дабраўся ня толькі да маей скуры, але ў самую глыбіню сэрца. Дык будзем радзіцца супольна і паважна.

— Дык, як ты ўважаеш, належыць бараніца нам самым і бараніца грэшны съвет? Што ты манішся далей пісаць і хто цябе паслухае? .. — Праўда, паслушала Нініва заклік і пагрозу прарока Іоны, навярнулася да Бога і пачала вострую пакуту, а Бог адмяніў назначаную кару. — Але-ж гэта адзіночны выпадак у гісторыі. А наагул прарокаў муշылі і забівалі, калі прадказвалі няпрыемныя пагрозы; а Хрыста, Божага Сына, ганебна ўкрыжавалі, калі прадказаў руйну Еразолімы. — А Хрыстос так ясна асьцерагаў: «Прыдуць дні, калі з таго, што вы тут бачыце, не астанецца камень на камені: усё будзе разбурана»... «палягушь ад вострага мяча, і павядуць іх у палон да ўсіх народаў, і Ерусалім будуць таптаць пагане... Запраўды кажу вам: ня пройдзе род гэтых, як усё гэнае збудзеца». (Лука 21 — 6, 24, 32).

— I яшчэ жылі тыя, што чулі Хрыстовае прароцтва, як паслья 37-мі гадоў усё споўнілася...

а. Раман: — Значыць, і ты ўжо сам прызнаеш, што Божая кара наступае аўтаматычна, калі няма пакуты і паправы. А ці-ж мы бачым якую паправу на цяперашнім грэшным съвеце?

а. Мадэст: — Ах, што гаварыць? Бадай, яшчэ горш съвет псуеца, узяць хоць бы спрашу абрэзаныя жаночых спадніцаў — аж да са-

мага «міні-міні»! І ўжо ня лічуць за грэх забойства ненароджаных дзяцей; а ў Англіі разважаюць справу «эўтаназіі», значыць, каб забіваць старых і недалужных людзей. А дактары — замест лекарскай прафэсіі — маюць займаца рэмяслом людабойцаў, галаварезаў — паводле рацэпту вылюдка-Гітлера. — Гэта ня дзіва, што знайшлася погань, якая такі праект унесла ў парламант; але бярэ нас жудасць, што ўся партыя лейбэрытаў схіляецца ў бок маральнага занядпаду.

— Дык што ты думаеш, як прыступім да рашучас паправы ўсяго съвету?

а. Раман: — У мяне ёсьць абдуманы плян, які я ўсьцяж папраўляю і дапаўняю ў сваіх думках і малітвах; а прытым раджуся ў паважных людзей — так дайшоў і да цябе, як прыяцеля, філязофа і багаслова.

а. Мадэст: — Вельмі дзякую і буду рады табе памагаць: нават можаш ад гэтае гадзіны ўважаць за супрацоўніка ў сваей глыбокай ідэі.

а. Раман: — І я дзякую і цешуся, што знайшоў у цябе падтрымку супольнае дзеянасці, бо ўжо больш 5-ці гадоў я пратоптываў съцежку ў цемры — адзінокі і самотны: ня мог дасюль нікога пераканаць і ўцягнуць у супалку.

— Тымчасам аднак перарвём размову і адложым дыялёт яшчэ на нейкі час! А тымчасам памолімся, каб Бог багаславіў нас і нашыя пляны і надзеі — паводле свайго вялікага міласэрдзя. Ня будзем забываць прасіць помочы ў Святоі Дзевы Марыі, якую Папа Бенэдыкт XV ўшанаваў тытулам «Княгіні Супакою».

На тым і разьвіталіся. Манах Раман быў крыху зъянтэжаны, што яшчэ ня мог практична падштурхнуць сваіх праектаў і ўсё дaleй мела спачываць у намерах і тэорыі. Аднак цешыўся, што змог пераканаць такога паважнага вучонага філязофа, як дарагі а. Мадэст.

а. Я. Верны

Павал VI-ы аб прызваныні да съвятарства

У II-ую нядзелю па Вялікадні — (нядз. «Добрата Паства», 20. IV. 1969, Каталіцкая Царква спэцыяльна малілася пра съвятарскую і законнага прызначаныні. Павал VI-ты выдаў пасланыне да съвецкіх і духоўных.

«Справа прызваныня ёсьць аднай з найважнейшых праблемаў... Праблемай ёсьць, як атрымаць душы, шырокая адчыненая, якія ў законным жыцці даюць выдатны доказ, што съвет ня можа стацца лепшым, калі не мае духа... убства, чыстасці і паслушэнства.

«Праблемай ёсьць, знайсьці маладых людзей, якія аддаюцца Госпаду Ісусу Хрысту з цэлай сілай сваей маладой, несапсутай душы. Яны маюць стацца слугамі Хрыста, адміністраторамі Божых Тайнаў і сапраўднымі пастырамі душаў, ідучы за прыкладам Ісуса Хрыста, Вучыцеля, Святара і Паства. — Гэта ёсьць заданыне ўсёй хрысьціянскай супольнасці — павялічыць лік съвятарскіх прызваныняў, каб усе хрысьціяне былі павучаныя ў праудах веры і каб Царква мела доўшыць съвятароў да выкананыня сваей Божай Micii. — Гэта ёсьць задача ўсяго грамадзтва, у якім малады чалавек жыве і гадуеца.

«А ў асаблівы способ гэта сёць задача хрысьціянскіх сем'яў, якія, калі будуть ажыўлены духам веры і пабожнасці, дык стануцца першымі (духоўнымі) сямінарыямі. Сем'я ёсьць першым гародам, які родзіць Царкве многа съвятых. Гэта-ж у сям'і зерне

призваныня найперш расцьцівітае і гадуеца. Мы зъяўртаемся да хрысьціянскіх сем'яў у хвалючых словамах нашага Папярэдніка, Пія XII-га: — «Што вы зробіце, калі Вучыцель зажадае ад вас часткі, якія належыцца Богу, гэта значыць, аднаго з ваших сыноў або адну з ваших дачок, якіх Бог вам даў, каб іх зрабіць съвятарамі або законніцамі?» —

— «Мы просім вас ад Божага Імя не загаджваць доступу ані ў аднай душы, каб яна прыняла Божыя заклік, сваімі самалюбнымі і брутальнымі паводзінамі!» —

— «Вы ня ведаецце ані ўсходу, ні заходу сонца над маладымі сэрцамі: ня ведаецце іх неспакою і моцы, ані іх лятуценыню і надзеі. Людзкое сэрца ёсьць глыбіня няведамая нават бацьку і матцы. —

«Асабліва мы зъяўртаемся да Цябе, Моладзь, якія больш як калі павінна ўслухацца ў голас Хрыста; а Хрыстос паказвае табе шырокія прасторы съвету, што ўжо зусім «дасыпелі і гатовыя да жніва» (Ін 4, 35). На гэтых прасторах ёсьць вялікая нястача съвятароў і місіянэраў... Сяньня моладзь у большай частцы хоча ня слоў, але ўчыніць; моладзь хоча сама будаваць новы съвет. А Царква дае моладзі неабсяжнае поле працы: яна паказвае моладзі душы — прагненія прауды, мноства нашых гарадоў і вёсак, мноства людзей нішчаных голадам, хваробай і заразай праказы. Царква паўтарае няўтомным голасам кліч Эвангельля: «Чаму вы стаіце цэлы дзень тут

бяз дзела. Ідзіце і вы ў мой вінаграднік!» (Мтв. 20, 6).

«Чуеце вы, Братья і вельмі дарагія Сыны, слова, якія пльвиць з нашага сэрца: гэта ёсьць прыгатаванье да Дня Малітвы на ўсім съвеце аб прызнаньні...

Папа Павал VI.

У дзень съв. Язэпа, 19. III. 1969.

*

Беларускі народ асабліва балюча адчувае нястачу сваіх съвтароў. Ужо здаўна навучалі наш народ съвтары чужкія — (палякі, расейцы) — яны пераважна лучылі душпастырства з сваій нацыяй: карысталі з нашае нясьведамасці, адкідалі і брыдзілі беларускую мову і культуру, а ўгаварвалі, што беларус павінен быць палякам ці расейцам...

Такім чынам на Беларусі стварылася сътуацыя, якой няма нідзе на съвеце, што нам нельга было гаварыць-маліцца да Бога ў роднай — «простай» — мове, але абавязкава ў чужкай — «гасподзкайпанскай»! Што быццам у небе ўсе Святыя гамоняць па польску, або па расейску (?)... И гэта давялі наш народ да таго, што пачаў адчурацца ад рэлігіі і прыхіляцца да атеізму, пакідаючы веру, за якую нашыя прадзеды пралівалі кроў.

Такая сълепата чужацкага духавенства зъдзеіла гістарычную крыўду беларускаму народу, а камуна-атеізм яшчэ горш паглыбляе катастрофу, не дапускаючы беларускага духавенства і нашае мовы ў съвтынях, ані духоўных сэмінарыяў, ані беларускіх біскупаў!...

Прытым вядуць жорсткі прасьлед усялякіх праяваў рэлігіі, асабліва зводзячы пад

прымусам дзяцей і моладзь сваімі падступнымі лёзунгамі і абяцанкамі.

Так спаўняецца прароцтва Эзэхіеля: «Расціпаліся мае авечкі, бо ня мелі пастыра і сталіся спажывай усялякага дзікага зъвяра». (Эзэх. 34, 5).

Спадзяёмся, што Міласэрны Бог зжаліцца над нашым гаротным народам і вызваліць яго з рук бязбожных вылюдкаў. Але для гэтага патрэбнае нашае жаданье і гарачая малітва, як кажам: «Прыйдзі Валадарства Тваё!».

Праўда, народ навучаны горкім дазнаньнем не жадае прыймаць чужых съвтароў з іх мовай і шавінізмам. Усе мы, каталікі і праваслаўныя, павінны шукаць сваіх пастыраў, падтрымліваць іх і памагаць ім. А бацькі павінны — паводле Божае волі — даваць сваіх дзяцей на вылучную Божую службу і гадаваць іх у гэтым духу. Гэта-ж вялікі гонар і шчасце мець съвтара з свайго роду і з сям'і! Гэтак будзем узмадніць сваю рэлігійную культуру і свой народ і сваю поўную незалежнасць.

*

МАЛІТВА

з Літургіі пра съвтарскія прызваньні

Просім Цябе, Госпадзе, пашлі работнікаў на сваё жніво, каб заўсёды споўніць загад Твайго Адзінароднага Сына і каб усюды аднаўляць Яго Ахвяру, Які з Табою і з Святым Духам жыве і валадае на векі. Аман.

Д-р В. Р.

Праф. Мікола Куліковіч не жыве

Паслья кароткай, але цяжкай хваробы, адышоў з гэтага съвету 31-га сакавіка 1969 шырокі ведамы кампазытар М. Куліковіч. Ягоная прадчасная съмерць, што скасіла выдатны талент на полі беларускай музыкалёгіі, выклікала глыбо́кае прыгнобленье ў белар. калёніі ў Чыкага.

Паміма сваіх 75-ці гадоў, не гледзячы на зьяўленыне сымптомаў хваробы, праф. Куліковіч заставаўся волатам няյтомнае працы. Ён да апошніх дзён даваў рэгулярныя лекцыі музыкі, шыкуючы вучняў да выступу, які меўся адбыцца 9-га сакавіка.

А нат і ў цяжкай хваробе праф. Мікола жыва інтэрэсаваўся праграмай 25 Сакавіка, бо меўся весьці вакальна-музычную частку.

На жаль, ён працуваў, што дні палічаня...

Прыняўшы апошнія рэлігійныя паслугі, М. Куліковіч спакойна закончыў жыццё ў шлях. Цела нябошчыка было перавезена са шпіталя съв. Альжбеты ў паховінны дом «Музыка і Сын». Адначасна ўсе беларускія асародкі ў Амерыцы, Канадзе, а таксама ў Эўропе былі павядомленыя аб съмерці Куліковіча. Шматлікія вянкі ды кветкі ад розных беларускіх арганізацыяў і прыватных людзей ўпрыгожвалі дамавіну. У сераду а гадз. 9-ай вечарам пры вялікай грамадзе белар. калёніі ды ягоных вучняў і знаёмых была адсыпяваная жалобная служба Айцамі Тарасевічамі, паслья заканчэння якой сп. Вацлаў Пануцэвіч сказаў пасмертную прамову.

Дня 3-га красавіка цела М. Куліковіча было перавезена ў царкву Св. Спаса пры 3107 Вэст Фуллертон Авэню, дзе была адпраўлена жалобная Літургія, у часе якой съпявала хор пад кіраўніцтвам сп. Кілага з Кліўленду. Жалобную қазань гаварыў а. Янка Тарасевіч, у якой падкрэсліў выдатны талент нябожчыка, як Божы дар, які ён добра выкарыстаў для славы беларускага народу і культуры.

Пасля жалобнай Багаслужбы цела было перавезена на магільнік сьв. Адальберта; над

магілай была адсьпяваная ўсей жалобнай грамадой песьня: «Сыпі пад курганам герояў».

Па заканчэнні жалобнай урачыстасці ўсе прысутныя сабраліся ў салі Беларускага Культурнага Цэнтра. Сярод прысутных былі прадстаўнікі Дэтроіт, Кліўленду, Рачэстэр, Нью Ёрку і з Канады. У часе пачастунку выступалі прадстаўнікі ад бел. арганізацыяў. Д-р Яз. Сажыш з Дэтроіт — ад галоўнай Управы БАЗА, падкрэсліў заслугі праф. Куліковіча для бел. мастацтва і нашага Народу. Ад аддзелу БАЗА ў Дэтроіт гаварыў сп. Юрка Мазура, успамінаючы блізкае сужыццё з праф., калі наведваў кансерваторию ў Нямеччыне. Ад белар. моладзі ў Амерыцы з кароткім словам выступаў сп. К. Кіслы, дырыгент хору ў Кліўлендзе, падкрэсліваючы цеснае супрацоўніцтва Куліковіча з моладзьдзю ў часе яго бытнасці ў Кліўлендзе, як і пазней, на полі выдавецтва ягоных музычных твораў.

Сп. Барыс Кірка з Таронта, Канада, прадстаўнік Галоўнае Управы ЗБК і Парахвіяльнае Рады сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронта, выказаў спачуваныні жонцы нябожчыка Надзеі, падкрэсліўшы, што творы праф. Куліковіча будуць жывым памятнікам, а памяць аб ім будзе вечна жыць у сэрцах Беларускага Народу.

Паэтэса Наталя Арсеньнева, блізкая супрацоўніца праф. Куліковіча, замест прамовы сказала верш пасъячаны памяці нябожчыка. А быўшая вучаніца прафэсара, Вера Рамук, успомніла мамэнты, калі Куліковіч быў заўсёды зaintэрсаваны падгатоўкай кадраў для беларускай эстрады і быў занепакоены, што моладзь ня цікавіцца дастаткова беларускім фальклёрам ды што няма кандыдатаў заняць мейсца тых, якія будуць змушаны адыйсьці з гэтага съвету.

Сп. Янка Чарнэцкі падкрэсліў, што нябожчык быў уроджаным мастаком. Айцы Янка і Уладзімер Тарасевіч падкрэслілі, што дзейнасць праф. Куліковіча павінна быць прадоўжана і заклікалі спадароў Мазуру і Кілага пасъячіцца гэтай справе.

Спадарыня Багдан падкрэсліла працавітасць Куліковіча і ягоныя добрыя і ветлівыя дачыненіні да ейных дзяцей у науцы музыкі на фартэпіяне.

Наступна сп. Нікодам Жызынеўскі, кіраунік Беларускага Рады ў «Нёман» і адначасна старшыня Беларуска-Амерыканскага Моладзі ў Іллінойс, заклікаў ушанаваць памяць нябожчыка распаўсюджваючы кружэлкі ягоных песьняў.

У канцовым слове д-р В. Рамук адзначыў, што найлепшым памятнікам для сьв. пам. праф. Куліковіча будзе выданье ягоных неапублікованых твораў, якія прычыніліца да павялічэння скарбніцы беларускай музычнай культуры, а таксама ўспомніў выступы ягонай першай жонкі, цяперашній Майсеевай і сьв. п. іхній дачкі Тусі, катормя ча-

равалі беларускую публіку ў лягерах у Нямеччыне сваімі дуэтамі, падкрэсліваючы адзінасць гэтае сям'і на полі музычнай і нацыянальнай дзейнасці.

У часе паховін было пастаноўлена зладзіць канцэрт у памяць праф. М. Куліковіча ў наступнай восені з удзелам ягоных вучняў і

сьлевакоў, як Віціка, Паўлюкоўская ды іншых, для каторых прафэсар быў акампаньтатаром.

*

Зацемкі аб съмерці праф. Куліковіча былі замешчаны ў лякальных газэтах: Чыкаго Трыб'юн, Сан Таймс, Чыкаго Дэйлі Ньюс, Чыкаго Амэрыкэн, Нортвест Гэральд і ў Дзен-ніку Зьвянсковым. Адпаведная зацемка па

ангельску аб праф. Куліковічу была перададзена ў мясцовым радыё, у праграме «Ліберты Бэлль Саллінг».

Хаця Куліковіч лятуцеў дачакацца вольнасці сваей роднай Беларускай Зямлі і знайсці вечны супачынак на ёй, аднак з Божае волі сталася інакш. Дык няхай Яму будзе лёгкай гэтая прытульная Амэрыканская Зямелька!

Д-р В. Р.

Вацлав Пануцэвіч

Слова аб заслугах праф. М. Куліковіча

2-га красавіка 1969 ў Чыкага

ДАРАГІЯ СУРОДЗІЧЫ!

Зышліся мы тут на апошняе раззвітаньне з нябошчыкам праф. Міколам Куліковічам, выдатным кампазытарам, стойкім барацьбітом за свабоду нашага Беларускага Народу. Зняможаны немачай падаўся ён у іншы съвет, дзе (спадзяёмся) знайшоў вечны супакой; а мы коратка падсумуем ягоны пройдзены шлях і заслугі, просіачы Бога, каб з сваей ласкі «памянуў яго ў Валадарстве Нябесным».

Натура абдарыла Куліковіча высокімі здольнасцямі, працавітасцю, вытрываласцю, любоўю да зньяволенага народу. І яму то — народу — цэласна ён аддаў усё, што мей — і здольнасці, і навуку, і працу, нічога для сябе ня вымагаючы.

Служыў свайму народу, як праўдзівы жаўнер. Ягоны зброяй заўсёды было МАСТАЦТВА ў многіх відах: ён быў музыкам, кампазытарам, прафэсарам, дырыжорам хораў, аркестраў, рэжысёрам і пастаноўшчыкам опэры, балету, тэатральных пастановак, эстрадных выступаў. Ён народным песьням і мэлёдыям надаваў нацыянальны размах, стройнасць музычнай культуры.

Пісаў вялікія беларускія опэры, музычныя драмы і патрыятычныя песьні на слова нацыянальных паэтаў. Распрацоўваў гісторыю белар. музычнага мастацтва — так съвецкага як царкоўнага. Бараніў самостойнасць бел. мастацтва словам і пяром, публікуючы артыкулы ў газетах і часапісах, у асобных кніжках.

Спадчына ягоная вялікая і ёй ганарыцца белар. народ: гэта — тамы народных песьняў, мэлёдыв, танцаў і драматычных твораў, — арыгінальныя ды поўныя мастацкай і нацыянальнай глыбіні ОПЭРЫ, як «Лясное возера», «Усяслаў-Чарадзей». — Частка ягоной спадчыны яшчэ пры жыцьці Куліко-

віча, бяз ніякае матар'яльнае карысці, была апублікаваная, а бальшыня чакае на свайго выдаўца.

*

Ня ўсе бачылі ягоныя цудоўныя пастаўноўкі беларускіх опэраў у Менску ў часе апошняе вайны, ня ўсе пабывалі на праграмах ягонай эстраднай групы «Жыве Беларусь» у Нямеччыне — перад капітуляцыяй і пасля вайны ў табарах ДП, дзе нябошчык сам са сваей мастацкай групай уводзіў тысячу глядачоў у вышэйшы стан нацыянальнага пачуцця, гордасці з беларускага мастацтва, роздуму аб неабходнасці змагацца за вызваленіне. А ў чужынцоў гэта выклікала прызнаньне і чуласць да беларускага народа, да ягонае культуры.

Але хіба кожны з вас чуў і сам съпявае рад патрыятычных песьняў, мэлёдыі да якіх стварыў Куліковіч. У «Пагоні» вы адчуваецце магутнасць нашай мінулай літоўскай дзяржавы — ВКЛ, дзе чуеца бура з маланкамі і громам, стогн зямлі пад конскімі капытамі, грымот мячоў па панцырах і шлемах, енк падаючых і троумф перамогі. А ў песьні «О, Беларусь, мая шыпшина!» вы адчуваеце глыбіню беларускага душы, любоў і веру, што Беларусь — ня быліна, але як польная шыпшина з калючкамі, — вытрывалая, непакорная, нязломная.

З мэлёдымі Куліковіча цвёрда крочыў беларускі жаўнер, юнак і юнчыка супраць усялякіх варожых сілаў — «У гушчарах затканых імглою», «Ідуць жаўнеры Беларусы», — гэта толькі для прыкладу. На песьню «Беларусь, Наша Маці-Краіна» — маліліся нашы жаўнеры, юнакі, скайты...

А калі бальшавіцкая навала зноў акупавала наш народ, наш Пясынтар не пайшоў сълядамі малых духам, якія ламаліся — падалі ніцма перад ворагам. Ён узяў торбу пілгрима за плечы, а сваю родную музу за пазуху дый перайшоў з многімі на Захад, каб

музаю, мастацкім словам і пяром шырыць праўду аб няволі народу, каб беларускае імя сталася ведамым усюды, каб вольныя народы дапамаглі вызваліцца.

Цяжкі гэты шлях — без славы, без матар'яльнай қарысці, у стоме, у немачы... Але праф. Куліковіч з яго ня зыходзіў да апошніга дыханьня. У гэтym ягонае геройства.

*

І ня толькі сваей музай ён служыў народу. Ён пільна сачыў за падзеямі на Бацькаўшчыне, атакаваў у публікацыях варожы наступ на беларускае мастацтва, на нашу духовую культуру і на шалённую русыфікацыю. Бальшавіцкая стаўленінікі бачылі ў ім вялікага абаронцу Беларусі ды таленавітага прадстаўніка на эміграцыі. Таму атакавалі яго ў ня-

прыстойных публікацыях, імкнуліся яго панізіць. Але праўдзівага барацьбіта не магла зламаць мана, ні лаянка.

І яшчэ ад адным аспектце. Куліковіч быў чалавекам глыбока рэлігійным, міма доўтага праўбывањня і працы пад бязбожным камунізмам. Пачынаючы ад другой вайны ён цесна працаваў з Беларускай Праваслаўнай Аўтакефальнай Царквой, быў некаторы час рэгентам у Кліўляндзе, а апошнія гады супрацоўнічаў з экумэнічным беларускім царкоўным рухам. Апрацаваў таксама ЛІТУРГІЮ у духу беларускіх матыяў.

Хай-жа сыніца яму Беларусь, а ягоная вялікая творчая СПАДЧЫНА хай будзе настольнай кнігай для ўсіх нашых суродзічаў!

Чэсьць ягонай Памяці!

З царкоўнага жыцця

БАТЫКАН: Новыя КАРДЫНАЛЫ. Павал VI назначыў 35 новых кардыналаў і так лік іх дайшоў да 136. Калі да часоў Яна XXIII лік кардыналаў нельга было падніць вышэй 70-ці, то — бачым — цяпер блізка падвоіўся. А пры гэтым лік кардыналаў італьянскіх у працэнтах значна звышніўся, так што лёгка прадбачыць выбар Папы з іншых народаў. Дбыць цяпер зъяўлюючы кардыналады ў краінах новых, як у Карэі, у Новай Зэландыі, у Шкоцыі і павялічыўся іх лік у Паўдзённай Амерыцы і Афрыцы. Гэтак Каталіцкая Царква набірае харктару сапраўды міжнароднага, тымбольш, што ў склад Ватыканскай Куріі прыбывае ўсё больш чужаземцаў на мейсца ўступаючых італьянцаў.

З вялікім дзівам заўажыліся зъмены ў вороты кардыналаў: скасаваны кардынальскі каплюшы і доўгія трэны, як і сам Папа адрокся ўрачыстае тыяры і шмат якіх тытулаў. Такім спосабам і ў вонкавых выступах Царква становіцца згодная з эвангельскім духам прастаты і пакоры.

Значна ўпрошчаны правілы бോатыфікацыі і кананізацыі святых, а з гэтым і кошты кананічных працэсаў і судоў: вялікая частка такіх працэсаў пераносіцца да майсцовых біскупаў і краёвых канферэнцыяў. Аднак гэта не значыць, што вымогі да святасці зъменышліся: для гэтага, як ведама, патрэба вялікай Божай ласкі і асабістых герайчных цнотаў і заслугаў перад Богам і чалавечтвам.

*

БАТЫКАН: Папа ў прамове ў Вербную Нядзелю выскажаўся пра цяперашню моладзь, што яна дамагаецца свабоды, новасці і арыгінальнасці, але аддае сваю ёнэргію на нега-

тыўныя справы, як дэмантрацыі, пратэсты, акупацыі і інш., але не дае нічога пазытыўнага на мейсца таго, што хоча разбурыць, — Папа заклікае моладзь, каб памагла цяперашняму сьвету пазнаць, што толькі Хрыстос ёсць сапраўдным Збаўцам сьвету. Трэба старанна пазнаваць Самога Господа і ягоную навуку: гэтак толькі сьвет можа узрадзіцца і асьцерагчыся хаосу і міжнароднай катастрофы ў атамнай вайне.

*

БАТЫКАН — АФРЫКА — РАДЭЗІЯ: Тут існуе пяць дыяцэзій, якія маюць адну супольную духоўную сэмінарыю. Сёлета ўступіла новых 50 студэнтаў-клерыкаў, дык стала вельмі цесна ў старым будынку, але не хапае сродкаў на разбудову: духоўныя ўлады зъяўрнуліся да Ватыкану з просьбай помочы. Падобная зъява выявілася ў жаночых кляштарах Родэзіі: кандыдатак лік прыбывае, а ў памяшчэннях вялізная перагрузка!

*

БАТЫКАН — АФРЫКА — УГАНДА: Нядзелю Папа абвясціў сваю паездку ў гор. Кампала, сталіцу рэспублікі Уганда ў Цэнтр. Афрыцы. Там 31-га ліпеня адбудзеца пасьвячэнне аўтара 22-х афрыканскіх мучанікаў, якіх Павал VI на пачатку свайго пантыфікату кананізаваў. Аўтар мучанікаў уладжаны ў базыліцы гораду Кампала. Пры гэтай нагодзе Папа адчыніць Кангрэс усіх афрыканскіх біскупаў у Кампала і будзе мець аказію пазнаёміцца з патрэбамі Каталіцкай Царквы ў Афрыцы, якая значна скіляеца да Рыму, асабліва сама Уганда, дзе на 7 мільёнаў жыхароў ёсць 3 міл. каталікоў.

Афрыка мае цяпер нямала прызваньняў да

святыні, толькі бядо ў тым, што не хапає сродкаў на пабудову новых сэмінары і на ўтрыманьне існуючых.

*

ВАТЫКАН — ШВАЙЦАРЫЯ: У чэрвені г. г. Папа паедзе ў Жэнэву на Канфэрэнцыю Міжнароднай Арганізацыі Працы, якая ў гэтым годзе съвяткуе 50-годзьдзе свайго існаваньня.

Гэтым Папа і наагул Каталіцкая Царква аказвае пашану для Арганізацыі і для ейнага дзела, працы. Дырэктар Арганізацыі выслаў падзяку Папе, у якой піша: «Яго Святыцацьць яшчэ раз аказвае сваю глыбокую руплівасць пра лёс людзей працы на ўсім съвеце, а праца над развіццем іх дабрабыту ёсьць рацыяй існаваньня Міжнароднай Арганізацыі Працы».

Карыстаючы з гэтае нагоды, Папа таксама зробіць візыту ў Сусьеветнай Радзе Цэркvaў, якая мае сваю сялібу ў Жэнэве. Дырэктар Рады выразіў сваё здавален'не з намеру Папы, кажучы:

«Горача вітаем намер Яго Святыцацьці наведаць сялібу Сусьеветнай Рады Цэркvaў. Гэтыя наведзіны падкрэсляюць узрастаючае збліжэн'не між хрысьціянамі. Я вельмі шчаслівы, што могу прыняць Вашу Святыцацьць ад імя Ўправы Рады».

*

ГІШПАНІЯ: Арцыбікуп у Мадрыдзе, кардынал Морсіліё, адрокся ад становішча пасла ў Кортэзах (у парламанце) і ад учасці ў Радзе дзяржавы і ў Радзе Рэгенцыі: гэтыя съвецкія-фактычныя і ганаровыя месцы — вельмі мяшалі ў незалежнай службе Царкве і наагул звязывалі дзейнасць архібікупа, робячы яго адказным за дзейнасць съвецкага ўраду, дыктатуры.

*

У ГІШПАНІІ: Каталіцкая Царква вельмі адчувавае цяжар залежнасці ад ураду і ягонае дыктатуры. Праўда, урад нямала памагае Царкве эканамічна і ў справах каталіцкага праславеты і інш. Але гэты стан стварае ізалацыю Царквы ад грамадзства, асабліва ад рабочае клясы. Царква мусіць бараніць бедната і работнікаў: гэтага дамагаецца малодшае духавенства і моладзь, асабліва студэнты. Дык Царква няраз бывае змушана выступаць супраць ураду і змагацца з ім.

Але біскупы баяцца, каб духавенства занадта мешкалася ў палітыку, а малодшыя съвятары каб не скланяліся зашмат улева... Ведама, патрэбна ў ва ўсім асьцярожнасць і агляднасць, аднак патрэбна і рашучасць, а нават рызыкі, калі Царква мусіць бараніць пакрыўджаных.

*

САВ. УКРАЇНА — КІЕЎ: Часапіс «Католік Гэральд» — Лёндан з дня 17. IV. 1969, — паве-

даміў, што ў турме памёр грэка-каталіцкі біскуп Васіль Велічкоўскі: ён быў кансекраваны мітропалітам (кардыналам) Сыліпым у 1945. Працаў ў Савецкай Украіне неафіцыяльна.

Адзін агент тайной паліцыі — правакатар — адведаў яго, падаючыся за французскага турыста і паказаў свае фальшыя дакументы. Біскуп паверыў яму і пераказаў весткі для Папы аб неафіцыяльной працы Каталіцкага Царквы на Украіне. Незадоўга біскупу арыштавалі, калі вертаўся ад хворага. «Кат. Гэральд» падае, што біскуп Велічкоўскі быў падчас съледztва забіты.

*

ЮГАСЛАВІЯ: У апошнюю пару адносіны між Каталіцкай Царквой і ўрадам тут пагоршыліся. Нагодай да гэтага было тое, што выйшла саборнае пасланьне біскупаў да вернікаў, у якім яны выказаліся супраць аборту і супраць штучных сродкаў ад пачацца — паводле думкі апошняе Энцыклікі «Гуманэ Вітэ». Урад абвінаваціў біскупаў у не利亚льнасці. Але біскупы адказали, што маюць права, як гэта пазволена канстытуцыяй, выказваць свае погляды і перакананыні асабліва ў такіх важных справах. А таксама маюць абавязак павучаць вернікаў. Прытым каталіцкія біскупы спаслаліся на Праваслаўную Царкву, якая супрацівілася ўрадовым загадам. А съвецкі ўрад — на падставе аддзялен'ня Царквы ад дзяржавы — не мае поваду мяшанца да царкоўных законуў.

*

ПАУДЗ. АМЭРЫКА — ЧЫЛІ: Нядайна біскуп дыяцэзіі Талька пасвяціў на дыяканы аднаго жанатага чалавека — згодна з пазваленінем II-га Ватыканскага Сабору. Гэтая дыяцэзія вельмі адчувае нястачу съвятароў, бо на 400 тысяч вернікаў налічвае іх толькі 120! Такіх жанатых дыяканоў мае біскуп пасвяціць яшчэ 25, каб маглі хоць часткова заступаць съвятароў.

*

АРГЕНТЫНА: Значны неспакой існуе між духавенствам маладым і гарачым, якое абураеца на павольнасць і маўчаныне некаторых біскупаў, калі трэба рашуча выступаць у абароне работнікаў і наагул бедната, пакрыўджанай капиталістамі. У Розаріо, найбольшай дыяцэзіі, 30 съвятароў збунтавалася з пратэстам супраць несправядлівасці ўраду.

У касцёлах адбываюцца публічныя малітвы пра супакой і згоду ў духавенстве і народзе. — Наагул такое сумнае звязішча выказвае і свае добрыя старони, што грамадзства шукае рады і ратунку ў Бога і ў людзей: ёсьць надзея, што матар'яльныя і маральныя цяжкасці будуть памысна і справядліва папраўлены.

СВЯТАЯ ЛІТУРГІЯ Ў ТЭЛЕВІЗІІ

Гэта зусім новая праблема ў Царкве. Да гэтага часу нярэдка даваліся здымкі ў тэлевізіі з набажэнстваў асабліва ўрачыстых. Аднак яны мелі мету не для малітвы, а больш для інфармацыі і цікавасці. Цяпер-ж а царкоўная ўлада зразумела, што магчыма і пільна патрэбу выкарыстаць тэлевізію для пабожнасці вернікаў, калі яны хочуць скарыстаць з магчымасці лу чыщца з святой ахвяраю — малітца адначасна і разам з святыаром і з усім царкоўным народам сцвяту.

Няма сумніву, што тэлевізія паслужыць найбольш тым, якія ня могуць прыходзіць у свя-

тыні, як хворыя, старыя, далёкія і занятыя так, што ня могуць пакінуць сваіх дамоў ці абавязкаў. Дзеля гэтага ў некаторых краінах, як на шырокіх прасторах КАНАДЫ, духоўныя ўлады спэцыяльна ладзяць тэлевізійныя Божыя службы для гледачоў і слухачоў — пабожных і жадаючых. Пры гэтым святыары гавораць адпаведныя казаныні.

Усё-ж пры гэтым узынікае пытаньне, ці Літургія ў тэлевізіі лічыцца важнай для людзей, якія без паважнай прычыны ня прыходзяць да святыняў? Тымчасам яшчэ няма пэўнага адказу і выясняньня Царквы, значыць, трэба тримацца даўнейшага парадку, што нельга пра пускаць асабістага адзелу ў святыні.

З беларускага жыцця

УГОДКІ ДЗЯРЖАЎНАЕ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ У БРАДФАРДЗЕ

30-га сакавіка сёлета ў залі Беларускага Грамадзкага Дому ў Брадфардзе адбылася ўрачыстая Акадэмія прысьвечана 51-ым угодкам абвешчаныя дзяржаваюнае незалежнасці Беларускага Народнога Рэспублікі Актам 25 Сакавіка 1918 году.

Св. Літургія ѹ Малебен

Раніцай а гадзіне 11-30 у капліцы сьв. Спаса а. Янка Абабурка — Наставець Б.А.П. Царквы ў Вялікай Брытаніі адслужыў урачыстую сьв. Літургію ѹ Малебен за Беларускіх змагароў, дзеячоў і выдатных сыноў, якія аддалі сваё жыццё ў змаганьні за векапомны Акт 25 Сакавіка. У прынагодным зъмястоўным казаныні а. Янка прыгадаў прысутным вернікам БАПЦ, якую важную ролю ѹ жыцці ѹ гісторыі нашага Народу адыгралі тыя, што няйтомнаю працаю і змаганьнем абвесьцілі Беларусь вольнай і незалежнай дзяржавай. Гэты прыклад павінен за стацца ѹ нашай памяці.

Акадэмія

А гадзіне 2-30 па паўдні Старшыня Управы Аддзелу ЗБВБ у Брадфардзе сп. Янка Калбаса адкрыў урачыстую Акадэмію і прывітаў прысутных з нацыянальным съвятам. Старшыня зачытаў таксама надасланыя Сакавіковыя прывітаныні ад Гал. Управы ЗБВБ, Гал. Управы БАЗА ѿ Нью Ёрку, Аддзелу БАЗА ѿ Лёс Анджэлес і Сэктара Рады БНР на Вялікую Брытанію зь Лёндану ѹ папрасіў сп. Ст. Мака — сакратара Аддзелу ЗБВБ — прачытаць Рэфэрат прызначаны гэтай даце.

Прысутныя суродзічы, сябры ЗБВБ, вернікі БАПЦ і госьці ўважліва пераслушалі восокага зъвесту Рэфэрата, які паясьняў вельмі дакладна ўсё тое, дзеля чаго Беларусь мае поўнае права жыць у сваей вольнай дзяржаве. З Рэфэрата прысутныя даведаліся, якія заходы робяць балашавікі, каб толькі зынішчыць змаганьне беларусаў за межамі Бацькаўшчыны. На заканчэнне прысутныя адсыпвалі Беларускі Нацыянальны Гімн — «Мы выйдзем шчыльнымі радамі...»

Таварыская бяседа

Сп. Янка Калбаса пайнфармаваў суродзічаў, што гэтыя ўгодкі адзначаюцца апошні раз у старым будынку ѹ наступныя будуць съвяткаўца ѿ новым, які куплены ѹ справы афармляюцца адвакатамі, а таксама, што стары дом пра даны гарадзкой управе пад развал. Перасялены ѿ новы дом мае адбыцца пасылья Гадавога Агульнага Зьезду сяброў ЗБВБ у Лёндане 29-га чэрвеня сёлета.

Новы Дом для беларусаў будзе выгадным тым, што ён будзе ѿ адным з лепшых кварталаў гораду і пры згрупаванні іншых нацыянальных клубаў з якімі Аддзел ЗБВБ супрацоўнічае. Зразумела прыдзецца прылажыць шмат стараньняў, каб зрабіць патрэбныя для грамадзкай працы ўмовы. Дом гэты будзе пры аднай з галоўных вуліцаў Брадфорду — Манінгам Лейн, ды прапануецца надаць новы назоў як: Рэлігійна-Грамадзкі Цэнтр Беларусаў у Брадфордзе.

Пры прыгожа прыгатаваным спадарствам Хв. і Марыяй Лемяшонкаў стале, прысутныя правялі весіла нацыянальнае съвята Беларусі.

Янка КРУШЫНА

СВЯТКАВАНЬНЕ 25-ГА САКАВІКА У ЛЁНДАНЕ

Лёнданскі аддзел Згуртаваньня Беларусаў у Вялікай Брытаніі ладзіў у суботу 29-га сакавіка святкаванье 51-шых угодкаў абвешчанья незалежнасці Беларусі. Урачыстасць адбылася ў вялікай залі Школы сьв. Кірылы. Даклад на тэму дня прачытаў старшыня аддзелу сп. Я. Сяўковіч. Вучні Школы сьв. Кірылы наладзілі мастацкую частку. Пасъля заканчэння афіцыяльнай часткі было скромнае прыняцце. Былі прысутныя шматлікія беларусы з Лёндану і аколіцы.

ЗАКАНЧЭНЬНЕ КУРСУ БЕЛАРУСАВЕДЫ

У чацвер 15-га траўня ў памешканьні Брытанскай Акадэміі ў Лёндане праф. Рабэрт Оты прачытаў лекцыю на тэму «Месца беларускай мовы сярод іншых славянскіх моў з пункту гледжанья парапаўнай філялёгіі». Гэта была апошняя лекцыя курсу гісторыі беларускай культуры, зарганізаванага Ангельска-беларускім Таварыствам у 1968—69 акадэмічным годзе. Да-кладчык, які звязаў лекцыю прафэсарами парапаўнай славянскай філялёгіі на Оксфардзкім універсітэце, найперш разгледзеў розныя фанэтычныя і марфалягічныя асаблівасці беларускай мовы ў парапаўнанні з іншымі славянскімі мовамі, стараючыся даць таксама коратка гісторыю іхняга ўзнікнення і раззвіцця. Другую частку свайго дакладу ён пасъвяціў пытанню ўтварэння сучаснай беларускай літаратурнай

мовы. Цікавая тэма дакладу выклікала пасъля доўгую і ажыўленую дыскусію. Сярод шматлікіх прысутных былі выкладчыкі і студэнты Лёнданскага, Рэдынгскага і Нотыгамскага універсітэтатаў.

Да гэтага часу ўжо адбыліся ў Лёндане тры курсы беларусаведы і ўсе яны прыйшлі вельмі пасъпяхова. За гэта належыцца шчырае прызнанье Ангельска-беларускаму таварыству. Трэба спадзявацца, што ладжанье падобных курсаў кожны год увойдзе ў традыцыю.

СВЕЖАЯ МАГІЛА

2-га траўня памёр у Нотыгаме пасъля цяжкай хваробы сп. УЛАДЗІМІР КАПАЧ на 45-тym годзе свайго жыцця.

Нябожчык паходзіў з Наваградчыны. Прыехаўшы ў Англію пасъля вайны, ён амаль цэлы час жыў у Нотыгаме, дзе прымаў актыўны ўдзел у беларускім грамадзкім жыцці, асабліва ў жыцці мясцовай Беларускай Праваслаўнай парафіі, адным з арганізатораў якой ён быў. Ён вызначаўся вялікай ахвярнасцю і быў заўсёды гатовы памагчы кожнаму. Дзеля гэтага ягоную страту балюча адчула не толькі ягона сям'я, але ўсе беларусы з Нотыгаму і аколіцы, якія яго ведалі і паважалі.

Паховыны адбыліся ў чацвер 8-га траўня. Хаваў а. Янка Абабурка.

Рэдакцыя «Божым Шляхам» гэтым хоча выразіць свае шчырыя спачуваньні ўдяве і дзесятам сп. Капача, з прычыны іхній валікай страты.

З лістоў у рэдакцыю

31 сакавіка 1969 г. ВАШЫНГТОН:

Доктару Пашкевічу я перасылала 5 даляраў, але пошта вярнула іх назад з паведамленнем, што я можа ў Бразылію іх паслаць. Чаму з Амерыкі нельга паслаць гроши ў Бразылію, я ня ведаю.

Можа-б Вы парайлі мне іншы спосаб перасылкі.

З пашанаю А. А-віч

Увага рэдакцыі:

Дасюль мы трываліся акружной дарогі: добрыя людзі прысылалі ахвяры для д-ра Язэпа Пашкевіча праз нашу рэдакцыю. Мы тады-ж паведамлялі аб гэтым Біскупа Ч. Сіповіча, які перасылаў з Рыму у Бразылію і трошы даходзілі паводле адресу таму хворому Чалавеку, які зареквітаваў аб гэтым нам.

Пры гэтай аказіі рэдакцыя яшчэ раз апэлюе да нашага Грамадзтва — памагаць нашаму Дарагому Я. Пашкевічу! Перш мы яго называлі

ягоным псеўдонімам «Др. Віктар Небядовіч», але цяпер — за яго ягодай — раскрыта ягоная сапраўдная фамілія — Д-р Язэп ПАШКЕВІЧ.

Тым Дабрадзеям, якія ахвотна аддаваліся на наші першы заклік, рэдакцыя шле ВЯЛІКІ ДЗЯКУЙ?

*

АМЭРЫКА-МАСС.: Дарагі а. Рэдактар!

№ 6-ы «Божым Шляхам» з 1968 мы атрымалі толькі 27 лютага. Гэты № быў асабліва цікавы, а ў ім арт. «3-яя вайна і канец сьвету». Я ўжо непакоіўся, што часапіс недзе затраціўся, бо ў нас ад 10-га лютага пачалася вострая зіма і сьнегу так наваліла, што і пошты не наслі! Школы былі зачыненыя, а транспарт стрыманы — аж цягнікі зыходзілі з рэек! А како мяцеліца залавіла ў дарозе, тыя пакідалі машыны і брылі па сънягу, каб затрымавацца і аба-грэцца. І так сотні машын былі пакіненыя на дарогах і прычынілі нямала клопату тым, што ачышчалі шосы.

Таксама нямала провадаў было пашкоджаных і элекр. сывято на дзеіла. У гор. Бостоне на некаторых будынках заламаліся дахі і нават здарыліся сымяротныя выпадкі.

Нарэшце пошта пачала працаваць і я атрымаў часапіс. Ведама, як гэта часта бывае, я пачаў чытаць часапіс ад канца: байкі, жарты, лісты ў рэдакцыю і так дайшоў да Каляднага пасланнія Біскупа Ч. Сіповіча. Цешуся, што з гэтага ёсьць частка і для мяне, бо Уладыка пасылае ўсім — каталіком, праваслаўным, сектантам і бязбожнікам — суродзічам.

Усе яны беларусы, блізкія сэрцу, але пагляды іхныя інакшыя. Праваслаўная хвалаща тым, што вяртаюцца да першабытных хрысьціян; а каталікі ганаруюцца, што не адставалі ад старога строю, а пратэстанты дамагаюцца паўторнага хросту...

Тут я затрымоўліваўся на радкох напісаных Уладыкай — «Любоў Бога і бліжняга». Але-ж гэтыя самыя слова выказаў Ісус Хрыстос! І таксама гэтага вучыць кожны праваслаўны біскуп і сіятар, значыць, што каталіцкая і праваслаўная Царква ў навучанні не адсталі ад першабытных хрысьціян. Але мы, цяперашнія людзі, вельмі далёка ад гэных веручых, якія прызналі Ісуса Хрыста і нават прадавалі сваю маемасць і раздавалі патрабуючым.

«У грамадзе веручых было адно сэрца і адна душа, і нікто нічога з маемасці не называў сваім, але ўсё ў іх было супольнае». (Апост. Дзеі 4, 32). Цяпер мы скарэй пазайздросціці таму, што больш мае ад нас. Думаю, што лепш было-б не хваліцца сваей рэлігіяй, а больш звязаць увагу на слова Уладыкі: «Любоў Бога і бліжняга. На гэтым — Закон і прарокі!...

Артыкул «З-яя вайна і канец сьвету» ёсьць вельмі важны. Апрача того, што напісаны прыгожа, тут вельмі далікатна закрануты проблемы сучаснай сітуацыі на съвеце. Артыкул ёсьць павучальны, а можна прызнанць прарочым.

Пушкін калісці пісаў: Я не хачу паверыць, што кіраўнікі народаў не зразумеюць таго, што войны ёсьць шкоднымі чалавецтву. Прыйдзе час, што кіраўнічыя ўлады ўстановяць трывалы мір, а людзі будуць жыць бяз страху вайны».

Пушкін цвёрда верыў, што з узростам тэхнікі і цывілізацыі да ўлады прыдуць людзі, якія зразумеюць значэнне міру. Аднак амаль паўтара стагодзьдзя мінула, а войны ня спыніліся. Гітлер і Муссоліні ганебна закончылі сваё жыццё і з вельмі паскуднай славай увайшли ў гісторыю. А кіруючыя ўлады так і не научыліся з мінулага.

Н-скі

5. III. 1969.

МАССАЧУЗЭТ: 6-га нумару «БШляхам», думаю, Ваш артыкул будзе цікавы і павучальны. Але ці-ж на гэта зьвернуць увагу тыя, у чых руках ёсьць сіла, каб утрымаць супакой на зямлі?

Помню, як я быў яшчэ падросткам, у адным часапісе чытаў вельмі цікавы артыкул аб тэхніцы і дзікасці, пад загалоўкам: «Дзікун не давучыўся ці перавучыўся?»

Аўтар выясняў, што тэхніка — гэта справа людзей разумных. Ужо зрабіць самалёт — трэба вялізний мудрасці. Але падвесіць пад яго бомбу, наляцце і зьнішчыць фабрыкі ці масты, а прыткні забіваць людзей няпрычасных да вайны, гэта ёсьць знак дзікасці. І аўтар ка-заў, што «дзікун перавучыўся!»

Яшчэ ў 1922 г. у Нямеччыне гаварылася аб атамнай энэргіі. На міжнародным з'ездзе казалі, што прыйдзе час (хутка ці не?), што чалавек атрымае ў свае рукі струмень энэргіі, якая заменіць жывую сілу і дасыць палёгку ў працы. Аднак ужо тады асьцерагалі: «Ці чалавек ужыве гэту энэргію на карысць людзтва?»

Мінула 23 гады і першая атамная бомба зьнішчыла адразу 200.000 людзей! А што станецца, калі настане шалёны час атамнай вайны! Самі працаўнікі ў атамных фабрыках кажуць, што ні адна старана не атрымае перамогі, але загіне цывілізацыя і нашая плянэта можа астасца мёртвай.

Мы пыталі карэспандэнтаў, якую зброю будуць ворагі ўжываць у III-яй вайне? Яны выказалі думку д-ра Эйнштэйна, бацькі атамнай энэргіі, што ён ня ведае, але можа сказаць, якую зброю будуць ўжываць у IV-яй вайне. А як запыталі: «Чым будуць ваяваць у IV-яй вайне?», тады Эйнштэйн адказаў: «Кіямі і каменянямі».

Значыць, тады съвет будзе складацца з сальных дзікуноў.

Магчыма, што Бог дапусціць да III-яй вайны, але ўжо IV-яй ня будзе, бо ў III-яй пагінучь усе злачынцы, а на зямлі будзе вольнае, спакойнае жыццё пад апекай Самога Ісуса Хрыста.

Н-скі

*

З АЎСТРАЛІІ ПІШУЦЬ: Сыднэй: Дня 28. III. 69. Беларусы Сыднэю ўрачыста сівятковалі 51-ыя ўгодкі Акту 25-га Сакавіка. Акадэмію адчыніў цэплым уступным словам Старшыня Белар. Аб'еднаннія ў Новай Паўдз. Валіі Інж. М. Каржанеўскі. Рэфэрат аб гістарычных падзеях у 1917—20 гадах прачытаў Сп. А. Смаль, наступна д-р Я. Малецкі зрабіў даклад аб падзеях у съвеце і на Бацькаўшчыне. Прысутныя

з асаблівай увагай слухалі даклад аб кітайска-савецкай аружнай сутычцы, бо гэта нябываляе зъявішча, калі два камуністычных сілачы, прэтэндэнты да пяршынства ў сьвеце, скапліліся да бую.

Пасыль старшыня Камітэту па пабудове народнага дому Сп. М. Аўтух расказаў прысутным, якія мае посьпехі і якія перашкоды ў зьбіраныні сродкаў і арган. людзей да гэтае справы. Аказалася, што першым яршом стаў да добраі справы Сп. М. З. (яго ня выбралі на старшыню!): ён упорыста вядзе разбійную працу на сваю руку...

Прысутныя злажылі: 42 даляры на газэту «Беларус» (прапанёва Сп. У. Бакуновіча, 22 д. на Фонд Белар. Нар. Рэспублікі і 86 д. на Бел. Музэй і Бібліятэку ў Лёндане.

Між іншым Сп. А. Белаўскі заклікаў да купляння акцыяў Белар. Дому па 500 дал. ад асобы.

Гутаркі, прыказкі і песьні працягнуліся да позна.

Спадарыні М. Лужынская, О. Качан і А. Каржанеўская зручна і ахварна прылажылі рукі да накрыцца сталаў і смачнай закускі.

Я. Л-ич.

*

... Як гэты час хутка ляціць! Зноў троі месяцы ўцяклі, а летам гарачыня — 100 градусаў Фарэнгайта, таму п'ём і п'ём халодныя воды і поцімся. Трэ паліваць і траву і ўсё, што рась-

ДУМКІ ДЛЯ РАЗВАГІ

Нехта сказаў: «Самая цяжкая праца — не рабіць нічога». І сапраўды, найгорш мучыць турма, калі не даюць ніякой работы. Аднак вееручым людзям Бог скарачвае час, калі моляцца з развагай аб Богу, аб сабе і аб людзях; а пустельнік сьв. Павал правёў бліска 100 гадоў у пустыні — у пасыце і малітве; а там зусім не маркоціўся.

*

А нехта на звездзе жанчын сказаў: «Ах, жанчынкі! у нас так мала часу, дык гаварыце ўсе разам!»

*

У Чыкаго ў адным магазыне падрахавалі, што жанчыны трацяць, бяручы агулам, на кожную пакупку калі 7-мі мінут, а мужчыны 1-у мінуту. Можа, Дарагія Чытачі, хто з Вас дакажа, што гэта ня так?..

це і «мучыцца». У дзень было 105; а ў самаходзе, ў горадзе, да 140 гр.! Самыя гарачыя дні — у Вікторы было больш за 100 пажараў: згэрэла 17 людзей і больш як 200 дамоў. Пад канец такога дня прыйшла на дадатак бура, нарабіла вялізнае шкоды. І ў нас зламала адну з самых важных галін прыгожае сасны, а гэта найбольшае дрэва ў нашай вуліцы і цяпер калека... Шмат натрэсла фруктаў, што яшчэ ляжаць на зямлі і марнуюцца.

Але што пісаць аб драбніцы, калі на сьвеце такія важныя справы! І аб В'етнаме, што сварапца засталом у Парыжу, а людзі гінуць тысячамі, і аб Біяфры, дзе нявінных забіваюць, і аб «пігулях», якія падзялілі каталікоў і аб касьмічных падарожах, што адарвалі чалавека ад зямлі, якія выглядае як зорка...

Прывітаныні ўсім беларусам у Лёндане!

*

МЭЛЪБУРН, 1. IV. 69.

30-га сакавіка адсвяткавалі 51-ыя Сакавіковыя Ўгодкі. Прыйшло спакойна, але людзей ня было зашмат — меней як у мінум годзе. Гэта нядобра! — Цікава, як прыйшло сьвяткаванье ў Вас, у Лёндане? Нашая восень тымчасам памысная але ў Сыднэі ўчора прайшоў улеўны даждж і былі шкоды. Тое прынамсі добра, што ня трэба паліваць у горадзе. — А ў Вас вясна і пэўна зь ёю мaeце новыя справы ці абавязкі? Жадаем, каб усё ўдавалася найпрыямней!

M. H.

Добра я рада: Не пазычайце ніколі нічога! Бо пазычаете чужое, а трэ аддаваць сваё. Пазычаете на час, а трэ аддаваць на заўсёды. Пазычаете у прыяцеля, а аддаеш (найчасцей) ворагу. Пазычаетца пасыпешна і з прыемнасцяй, а аддаецца марудна і з вялікім сумам, нараканьнем, нават з гневам...

Хто мудры? — Той, хто вучыцца ад кожнага чалавека.

Хто сільны? — Той хто стрымлівае сам сябе.

Хто багаты? — Той, хто здаволены сваім лёсам.

Талмуд.

*

Некаторыя зъяўры ўсё разумеюць, хоць ня ўмеюць гаварыць, а некаторыя людзі — наадварот.

Генэрал дэ Голь.

БАЙКІ

БЯСХВОСТЫ

Жыў-быў сабака, дый ня прости:
Прыгожы, гладкі ды — бясхвосты!
Сабакам — дзіўна —
Пыталі бязупынна:

— Ты дзе падзеў хвасъцічча? —
Бо ў вецер злосна сывішча...
Ці ты такі ўжо нарадзіўся,
Ці сам хваста пазбыўся?

— А мо' такі ты — задзірака,
Што хвост прайграў з сабакам?
А мо' з ваўком зайніла прыгода?
Ці ты — такая ўжо прырода? —
Бясхвосты кажа ім: — О, не!
Хваста здаўна няма ў мяне.
Дый тут — ніякая «прырода»:
Была-ж такая мода... —

Цікавы ўсе: — А гэта-ж як? —
— А праста так:
Даўней, як пан сабачку спадабаў,
Дык зара хвосъцік адсякаў... —

Сабакі ўсе: — Ax-ах! Гаў-гаў! —

Бясхвосты кажа: — Брахні досыць!
А вы, хто хвосъцік носіць,
Маўчы-ўцякай! Бо я магу адгрызьці... —

— Было на вусіцы калісъці,
Што шпіц мяне як зачапіў,
Дык я яго як пакаціў —
Адгрыз палоўку вуха!

— Падаў мяне у суд, псялоха!
А, як судзьдзя ў яго спытаўся,
Дык ён са страху сам прыезнайся:
«Я — кажа — першы сам кусаўся!...»
Судзьдзя: — Аб што-ж табе ідзець? —
А шпіц: — Бясхвостых не магу съярпець!

*

Бываюць людзі — недарэки:
Як трапляць ім калекі —
Сляпы, глухі, або заіка,

Дык і пачнуць съмяяцца дзіка —
Дражніць ці строіць жарты —
Ажно пакуль, як будуць варты,

Дастануць аплявуху,
Ці па зубах або па вуху! ...

1968.

*

СЪВІНЬНІ

Мы бачылі такіх съвінъней:
Яны ўсё елі, спалі —
(Ня будзем раўнаваць іх да людзей) —
Нічога болюш не зналі.

Любілі булъбу, цеста й брагу:
А да работы —
Ані ахвоты,
Ані пацягу! ...

Так, дзенъ пацаўши, елі-елі
І спалі ад нядзелі да нядзелі,
А елі-ж смачна й ласа,
Бо гадаваліся... на мяса!

*

Мы тут ня робім паравананьня —
Нагодна толькі меркаваньне,
Бо розньніца у тым стаіць —
Ня могуць съвіні ліши піць!

*

«КУКУРУЗНЫК»

Авечкі раз дзівіліся нямала:
— Ax, парсючик, скучль тваё сала?
Ці на курорце ад'ядайся,
Ці ў Сінім моры ты купаўся?
А мо', ля старшині хадзіўши,
Заслуగу мей, чым дагадзіўши? —
Ты-ж быў худы, як качарга... —

Парсюк съмяяўся: — Га-га-га!
Эх, вы, авечкі-бараны,
Я-ж не такі, як хто, дурны! —
Тут справа — не ў заслуже,
А ў кукурузе...

*

Хто старшиню злагодзіць,
Сам сыйты ходзіць.

1969.

КІТАЙСКІЯ ІЕРОГЛІФЫ: Кажуць, што іх да 100 тысяч — знакоў, літараў. Але напэўна азначаных толькі да 44 тысяч!...

Іх вучачца ўсё жыцьцё і зара яны забываюцца! Хто ведае 3-4 тысячи, ужо так-сяк можа чытаць газэты, але добра чытаць магчыма толькі ведаючы 8-10 тыс.

Як спраўляюцца ў друкарнях наборшчыкі, мы ня можам сабе ўявіць: гэта сапраўды «катаржная работа»!

Для аблягчэння навукі і працы ў чытаныні і пісьме ўсе іерагліфы групуюцца ў асобныя «ключы» ці гнёзды-клясы: такіх «ключавых» знакоў ёсьць 214. Значыць, для кожнага іерагліфа трэба знайсці ягоны ключ, а ў ключы знайсці значэнне самога іерагліфа.

Такім способам кітайцы трацяць масу часу, мучаць свае вочы і нэрвы, каб дабіцца добрага выніку. Але ўсё-ж — нават паміма сваей «культурнай» рэвалюцыі — ня могуць разьвітацца з іерогліфамі, бо іначай ня могуць згаварыцца і паразумецца.

Ім лягчай навучыцца чужой мовы і ў ёй здавацца навуку, чым студыявацца свае літары і кніжкі: так яны найбольш хапаюцца за ангель-

скую мову. А японцы зусім хацелі закінуць сваю мову ў рэформе імператара Мэйдзі ў пал. XIX-га стагодзьдзя і перайсьці на ангельскую.

Аднак студыі над іерагліфамі прычыніліся да выраблення ў кітайцаў-японцаў настойлівасці, вытрываласці, цярплівасці, працавітасці і інш. прыкметаў характеру.

*

ІКАЎКА, або гікаўка (ікота): сутаргавае раздражненне ў грудзях ці ў жываке або хвараблівае нэрвовая ўсхліпванье (спазмы) — вельмі прыкрае для чалавека самога і для прысутных. Часамі трывае цэлымі гадзінамі. Рады даюцца розныя: Затрымаць дыханье на пару хвілін, або насыпаць дробачку солі на кончык языка і патрымаць крышку, ці ѿзяць папяровы мяшочак і надыхаць у яго, а пасля ўцягваць гэтая паветра зноў у лёгкія. І яшчэ часам знянацку спалохаць такога паціента... хоць гэтак «лячыць» небасъпечна, асабліва людзей нэрвовых. — Такая ікаўка ў дзяцей здараецца і ад холаду, тады трэба абтуліць і абагрэць дзіцятка, дык спазмы пройдуць.

Паважаныя Спадары і Спадарыні!

Будзьце ласкавы і пасвяціце хвілінку часу, каб лепш пазнаёміцца са зъместам гэтага ліста.

Ад некалькіх гадоў выходзіць у сьвет — у складаных умовах эміграцыі — часапіс рэлігійна-грамадзкага зъместу — «БОЖЫМ ШЛЯХАМ». Мэта яго ўсім ведамая:

Навязаць цясьнейшую лучнасць з Хрыстом і Ягонай навукай;

Пазнаваць беларускую гісторыю і культуру; Інфармаваць аб сучасных падзеях;

Служыць ідэі еднасці сярод хрысьціян...

«БОЖЫМ ШЛЯХАМ» — наш часапіс — ад самага пачатку свайго заснаванья імкнуўся здраволіць духовыя патрэбы ўсіх беларусаў — бяз розніцы веравызнання і партыйных палітычных плыніяў. Паколькі гэта нам удавалася, няхай судзяць самі Паважаныя Чытачы.

Сяньня мы з'вертаемся да Вас, Дарагія Су-родзічы, з просьбай, каб былі ласкавы і далей помніць аб нашым часапісе. Нам вельмі патрэбна вашая матэр'яльная падмога, а што яшчэ

важнейшае — вашае супрацоўніцтва. Пішыце да нас аб сваім жыцьці, заняцках, патрэбах і аб сваіх досьледах у розных галінах навукі.

Дагэтуль мы атрымлівалі нямала карэспандэнцыі і частковая з яе карысталі. Але чаму маўчаць беларусы Нова-Зэляндыі, Паўдзённай і Сярэднай Амерыкі? Чаму так мала галасоў даходзіць да нас з Аўстраліі, дзе ёсьць каля 2.000 беларускіх сем'яў, а ў тым нямала інтэлігенцыі?

Не дай Бог, — але гэтая абыякавасць да роднае мовы, да нашае прэсы, да беларускіх арганізацый, — ці на ёсьць гэта пачатак той сумнай зяўлы, якой імя — «сама — ліквідацыя»?

З надзеяй, што Вы нас належна зразумееце, будзем Вам высылаць наш сьціплы часапіс, але ад Вас будзем чакаць рэгулярнай падпіскі, матар'ялаў да друку, сяброўскага слова і маральнай падтрымкі.

З глыбокай пашанай
Рэдакцыя і Адміністрацыя
«БОЖЫМ ШЛЯХАМ»

ПАВАЖНЫЯ ЖАРТЫ

ЛЕКЦЫЯ ДЛЯ ЛЕКТАРАЎ-БІЯЗБОЖНІКАЎ

Старшыня: — Я прачытаў вам лекцыю і прашу ставіць пытаныні.

Малодшы лектар: — А што рабіць, калі на мае лекцыі слухачы будуць драмаць ці спаць?

Старшыня: — Ну, трэба так чытаць, каб не спалі! — чытаць цікава, энэргічна, або і прыкрынуць.

ІІ-гі лектар: — А бывае, што і гэта не памагае... То можа тады перарваць лекцыю?

Старшыня: — О, не! перарываць нельга, бо пасылья ўжо заёсёды слухачы будуць спаць. — Але вы мне давайце цікавейшыя пытаныні, бо зара і вы самі тут пачнеце спаць.

Аднак больш пытаныні ѿ было і самі лектары пачалі пазываць — аж і з тым разыўшліся... Сапраўды, нудны бывае атэізм: часамі, як сонны парашок, а часам як рыцына.

ПРАПАГАНДА

На Зъезідзе раённых сакратароў міністр прааганды аб'явіў, што прышоў таемны загад з Масквы, каб у Беларусі — ў чэсьць 50-ці годзідзя рэвалюцыі — зачыніць палаўіну сьвятыніяў. Але сакратар аднаго раёну спытаўся: — Як-жа мне зачыніць палаўіну сьвятыніяў, калі ў майм раёне ўсяго 3 праваслаўныя цэрквы, адзін каталіцкі касцёл і адна жыдоўская сінагога?

Міністр: — Ну, рабі, як хочаш, але загад Масквы мусіць быць выкананы! Помні, што ніякай адмовы быць ня можа...

Сакратар: — Але-ж увайдзіце ў маё паларажнине! Я-ж не мату зачыніць паўкасьцёла і паўсінагогі...

Іншы Сакратар: — Чудак ты! я табе параджу: у адну нядзелю касцёл хай будзе адчынены, а ў другую — зачынены...

I-ы Сакратар: — Дзякую! хіба-ж так зраблю?...

ПРЫСЯГА

Сабраліся дзівие Тройкі — Маскоўская і Пякельная: Брэжнёў-Падгорны-Касыгін і Люцыпар-Бэльзэбуб-Мэфістофаль. Спачатку Масква

ў пекла ня верыла, але Люцыпар казаў: — Вы сабе ня верце, але раз мяне бачыце, дык можам разам дагаварыцца! Нашыя інтэрэсы супольныя і мы павінны адны другім памагаць. Дык зрабілі I-ю супольную раду.

Люцыпар: — Маркс з вами!

Брэжнёў: — І з ліхам тваім!

Люцыпар: — Мы з Брэжнёвым дагаварыліся, каб прынесыці прысягу на вернасць у супрацьцы, — дык перш вы чытайце свой тэкст, а пасля мы прачытаем свой і прысягнем.

Брэжнёў: — Бяры, таварыш Касыгін, і чытай!

Касыгін (чытае): — Мы, Маскоўская Тройка, прысягаем, што будзем праводзіць тактыку Івана Грознага, навуку Маркса, філязофію Энгельса, атэізм Леніна, тэрор і лгарства Сталіна і хуліганства Хрушчова; а нават усіх іх пастараемся перавысіць, паводле пякельнай праграмы.

Люцыпар: — А ты, мой памацнік, Мэфістофаль, чытай нашую праўду!

Мэфістофаль (чытае): — Мы, Пякельная Тройка, прысягаем памагаць вашай Тройцы ў дыктатуры, ў багацьці і ў кожным ліху, якога вы зажадаецце!

Люцыпар: — Найперш прысягайце вы!

Касыгін: — Я дамагаюся выкінуць з тэксту Хрушчова, бо ён яшчэ жыве і ліха ведае, што яшчэ можа выдумаць.

Брэжнёў: — Ты ня можаш дамагацца: эта будзе контр-рэвалюцыя!

Падгорны: — Нічога, можна і выкінуць — дзеля нашае згоды.

Бэльзэбуб: — Давайце перагаласуем!

Усе паднялі руکі: перайшоў праект аднагалосна, Хрушчова выкінулі з тэксту.

Падгорны: — А на які аб'ект будзем прысягаць?

Люцыпар: — Вы будзеце прысягаць на «Капітал» Маркса, а мы — на Кадэкс Пякельных Законаў.

Усе: — Добра! згода...

Паднялі левыя руکі і ўрачыста прысягнулі. Пасылья крычалі — Ура-а-а! — і моцна цалаваліся дый так абыймаліся, што ў Маскоўской Тройкі некалькі дзён балелі косьці.

З Ъ М Е С Т

Хрысьціянская місія	1
Я. Савіцкі: З-яя вайна і канець съвету	1
а. Я. Верны: Павал VI-ы аб прызваныні да съвтарства	5
Д-р В. Р.: Праф. Мікола Куліковіч ня жыве	6
Вацлаў Пануцэвіч: Слова аб заслугах Праф. М. Куліковіча	8
З царкоўнага жыцьця	9
З беларускага жыцьця	11
Янка Крушына: Угодкі дзяржаўнае незалежнасці Б.Н.Р. у Брад- фардзе	11
З лістоў у рэдакцыю	12
Думкі для развагі	14
Байкі Вінцуся Адважнага	15
Для цікавасці і навукі	16
Паважаныя Спадары і Спадарыні!	16
Паважныя жарты	16